

СЕКЦІЯ XVII. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ВІДРОДЖЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРІВ (ДО МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ)

Бойчук Олена Олександрівна

здобувач вищої освіти

ІННО КНУБА, Україна

Науковий керівник: Плешкановська Алла Михайлівна

доктор технічних наук, професор

Інститут Урбаністики, м. Київ, Україна

Російсько-українська війна ще продовжується, але проблема відновлення країни вже активно обговорюється. На законодавчому рівні введено новий вид документації – *програма комплексного відновлення області, території територіальної громади*, якою має бути визначено основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення територій (Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності») [1].

Очевидно, що формування «Програми відновлення» для конкретної адміністративно-територіальної одиниці вимагатиме урахування сукупності факторів і умов для розроблення унікальної моделі реалізації такої програми. Далеко не завжди доцільно проводити заходи саме з *відновлення* пошкоджених об'єктів. Навіть Законом передбачено необхідність «...обґрунтування технічної можливості, економічної доцільності відновлення пошкоджених об'єктів шляхом виконання робіт з реконструкції, реставрації, капітального чи поточного ремонту, а також шляхом нового будівництва об'єктів замість тих, що зазнали пошкодження або зруйновані» ([1], ст. 151, ст. 152).

За масштабом, характером і рівнем пошкоджень і руйнувань, завданих об'єктам містобудування внаслідок військових дій російської агресії, можна виділити п'ять типологічних груп [2, 3]:

1) окремо або групами розташовані поодинокі будівлі й споруди різного функціонального призначення як в межах, так і поза межами населених пунктів;

2) масово розташовані зруйновані об'єкти житлово-громадської забудови, що формують цілісні планувальні утворення (квартали, мікрорайони, житлові комплекси):

3) будівлі й споруди виробничого призначення, що формують цілісні функціонально-планувальні утворення (промислово-виробничі підприємства, потужні інженерно-інфраструктурні та транспортно-логістичні об'єкти й комплекси тощо);

4) окремі цілісні міські (переважно малі та середні) та сільські населені пункти, переважна більшість об'єктів яких зазнали пошкоджень і руйнувань;

5) значні за площею ділянки незабудованих територій поза межами населених пунктів (сільськогосподарського призначення, лісового й водного фонду, природно-заповідного фонду тощо).

Найбільш проблемною групою, з точки зору завдань відновлення та подальшого розвитку, є – населені пункти як цілісні просторово-планувальні та соціально-економічні утворення. Поміж міст, що зазнали найбільшого руйнування, пошкодження житлової, громадської та промислової забудови, можна згадати такі міста, як Маріуполь, Харків, Чернігів, Сєвєродонецьк, Рубіжне, Бахмут, Мар'янка, Лисичанськ, Попасна, Ізюм та Волноваха, а також численні невеличкі поселення та села [4, 5]. До прикладу, за попередніми оцінками, у Сєвєродонецьку пошкоджено 90% житлового фонду, такі міста як Бахмут і Мар'янка майже не мають непошкоджених будівель.

Кардинальне для деяких територіальних громад країни падіння чисельності населення у поєднанні з катастрофічним станом зруйнованості окремих населених пунктів висуває на перший план питання – а чи доцільно взагалі відновлювати об'єкти того, чи іншого населеного пункту? Якщо мова йде про відновлення найбільш постраждалих територій, то на загальнодержавному рівні першим кроком має стати проблема обґрунтування черговості відновлення тих чи інших поселень. І саме в такому випадку слід ставити питання не про «відновлення», а про формування на базі колишнього зруйнованого населеного пункту поселення, просторово-планувальна організація якого буде базуватися на новітніх принципах і уявленнях про сучасний урбанізований простір із використанням технологій smart-city [6].

У світі накопичений великий досвід відновлення міст, що зазнали масових руйнувань в ході військових дій, особливо після Другої світової війни. Проте, в даній публікації ми свідомо не зупиняємось на відомих європейських прикладах міст з багатою культурною спадщиною [2, 5]. Розв'язуючи проблему відновлення практично повністю зруйнованих поселень, насамперед необхідно ставити питання про відновлення сукупності місць трудової активності, які мають стати запорукою повернення життя для цих міст, основою економічної стабілізації та внутрішньою базою подальшого відновлення житлової та громадської забудови [7]. Враховуючи традиційну господарську спрямованість населених пунктів, що зазнали найбільших руйнувань на сході нашої країни, це, перш за все, проблема відновлення промислово-виробничого комплексу міста. З цієї точки зору, цікаво звернутись до досвіду інших країн. Зокрема, можна згадати відомий приклад відновлення Детройта, США.

Детройт – місто на півночі Сполучених штатів, штат Мічиган засноване у 1701 році. На піку свого розвитку чисельність населення міста становила 1 849,6 тис. осіб (1950 р.), і це було четверте місто Америки після Нью-Йорку, Чикаго й Філадельфії [8]. Основу економічного базису міста складала автомобільна промисловість. Проте, починаючи з другої половини ХХ ст. Детройт вступив в довгостроковий період занепаду. Чисельність населення скоротилась майже втричі, сягнувши 632,5 тис. осіб у 2021 році.

Серед основних причин занепаду міста можна назвати:

- *економічна нестабільність* енергетичні кризи 1973 та 1979-го років; фінансова криза 2008-2009 років;

- *містобудівні прорахунки* – панівна монофункціональна спрямованість містоутворювального комплексу; недосконалість планувальної структури (непрорахована невідповідність мережі вузьких вулиць щільної міської забудови рівню автомобілізації в місті, що швидко зростає);

- *соціальні проблеми* – неконтрольована расова міграція.

З метою відродження потужного міста-мільйонера були започатковані наступні напрями:

- диверсифікація економічної діяльності в місті (привнесення нових містоутворювальних функцій – розвиток міста як центру ділової активності, туристичного центру);

- зміна технологічних циклів наявних виробництв на засадах останніх досягнень науки й техніки;
- спеціальна іпотечна політика з метою залучення інвестицій, викупу дешевої занедбаної нерухомості та її подальше включення в економічний цикл;
- проведення спеціальних масових арт-заходів, івентів з метою популяризації міста, локацій, дешевих готелів тощо;
- спеціальна міграційна політика (залучення мігрантів як дешевої робочої сили);
- перекваліфікація кадрів, розвиток закладів освіти з урахуванням останніх тенденцій та потреб міста.

Список використаних джерел:

1. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI.
2. Плешкановська А. М., Савченко О. Д. (2019). *Епохи та міста*. Київ : Інститут Урбаністики, 2-е вид., доп., 264.
3. Плешкановська А. М. Реіндустріалізація 4.0 – основа забезпечення реалізації відновлення та перспективного розвитку територій. *Просторовий розвиток*. К. : КНУБА. 2023. Вип. 5.
4. Відбудова зруйнованих росіянами міст і сіл: із чого починати. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3475946-vidbudova-zrujnovanih-rosianami-mist-i-sil-iz-cogo-pocinati.html> (дата звернення: 11.10.2023).
5. Устінова І.І., Плешкановська А.М. Урбіцид та повоєнне відновлення житлової забудови міст України: досвід та перспективи. *Грааль науки*. 2022. № 23, С. 463–471. <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.23.12.2022.82>
6. Pleshkanovska A. Innovation-Based City as a Result of the Evolution of the Smart City Spatial Organization. *Science and Innovationiu*. 22021, Vol. 17 (6), 110-122
7. Плешкановська А. М. (2013). Методологія комплексної реконструкції міста : автореф. дис. ... докт. техн. наук : 05.23.20. Київ, 2013. 40.
8. Мальцев с. Детройт: как мировая моторная столица дошла до банкротства. Режим доступу: <https://habr.com/ru/companies/ruvds/articles/650551/> (дата звернення: 11.10.2023).